

Headshaking-syndrooma

Tieto lisää tuskaa, sanotaan. Tutustuessani aiheeseen headshaking-syndrooma, koin ahaa-elämyksen. Muutamalla hevosella aikoinaan havaitsemani ”tapa” pään holtittomista liikkeistä saikin ihan uuden valon. Nämä hevoset eivät ole enää vuosiin olleet kuvioissa mukana, eivätkä kaikki yksityiskohdat ongelmista muistunut enää edes mieleeni, mutta silti tämä pistää ajattelemaan. Olisiko pään heiluttamiselle ollut jokin oikea syy, muukin kuin stressaantuminen, miksi sitä itse muinoin epäilin? Mikäli hevosesi on levoton pään liikkeiden suhteen, kannattaa uhrata muutama ajatus myös headshaking-syndroomalle, ennen kuin leimaat hevosen hulluksi tai ajattelet, että se nyt vaan on sellainen.

Onko headshaking sitten nykyään yleistynyt, kun siitä puhutaan enemmän? Hyvinkään Hevossairaalan eläinlääkäri Sanna Harjupatana kertoo, ettei taudin yleisyydestä Suomessa ole tutkittua tietoa, mutta tietoisuus headshaking-sairaudesta olemassaolosta on saanut ihmiset aiempaa useammin epäilemään sitä. Sairaus ei hänen mukaansa ole kuitenkaan kovin yleinen.

Jotkut asiat olisi liian yksinkertaisia, headshaking-syndrooman toteamiseenkaan ei ole olemassa yhtä ainoaa testiä. Lievimmillään headshaking ilmenee kasvolihasten nykimisenä tai vaikkapa pärskähtelynä. Nykimistä voisi kuvailla myös siten, että hevonen käyttäytyy kuin saisi sähköiskuja sieraimiinsa. Hevonen voi myös hangata pakonomaisesti turpaansa esimerkiksi omiin etujalkoihinsa, maahan tai vaikka ratsastajan jalkaan. Pahimmillaan pään liikkeet ovat niin rajuja ja holtittomia, että hevosen käyttö ratsuna on mahdollonta. Pahoissa tapauksissa hevonen voi viskoa etujalkojaan, jopa kesken ravin tai laukan, mikä aiheuttaa jopa kaatumisriskin. Pään eriasteisen nykimisen lisäksi hevonen voi ravistella korvaansa, aivan kuin yrittäisi saada sieltä jotakin pois. Hevonen voi liikkua normaalisti ratsastuksen alussa, oireiden ilmetessä mahdollisesti vasta ravissa ja laukassa. Joissakin tapauksissa hevonen oireilee jo ihan paikoillaan seisossaan, tallissa tai tarhassa.

Headshaking ei ole käytösongelma

Headshakingin oireisiin on yhdistetty lukuisia eri sairauksia. Näitä voivat olla esimerkiksi sisäkorvatulehdus, allerginen nenätulehdus, ilmapussien infektio ja kieliluiden sairaudet. Taustalla voi olla myös päähän kohdistunut tapaturma tai, että hevosen kolmoishermo on ärtynyt tai vahingoittunut jostakin syystä. Syynä ärtymiseen voivat olla esimerkiksi hammasongelmat. Kolmoishermosäryn mahdollisuutta ei saa unohtaa tai vähätellä. Mikäli se on oireiden aiheuttaja, tulee ottaa huomioon, että hevonen on tällöin erittäin kivulias.

Kolmoishermosärystä kärsivät ihmiset ovat luokitelleet kivun pahimmaksi mahdolliseksi kivuksi, jonka ovat kokeneet. Voiko kolmoishermoa sitten tutkia tarkemmin?

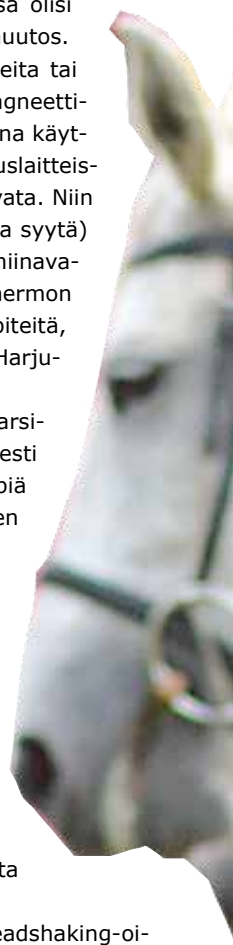
– Kolmoishermoa osia voi puuduttaa ja tutkia vastetta diagnostisessa mielessä. Kuten kaikkiin toimenpiteisiin, myös tähän liittyy komplikaatioiden riski, Harjupatana muistuttaa.

– Headshaking-hevosia on maailmalla magneettikuvattu, mutta laihoin tuloksin. Ongelma näyttäisi olevan enemmänkin hermojen toiminnassa kuin, että niissä olisi jokin magneettikuvaustekniikalla nähtävä muutos. Toki muita syitä pää heilutukseen, kuten paiseita tai kasvaimia pään alueella voidaan kuvantaa magneettikuvauksen avulla tai tietokonetomografiaa apuna käytäen. Suomessa ei ole magneetti- tai CT-kuvauslaitteistoa, jolla aikuisen ison hevosen päätä voisi kuvata. Niin sanotuista idiopaattisista (ei ole löydetty muuta syytä) headshaking-hevosista ei yleensä löydy ruumiinavauksessaan mitään syytä oireille. Kyseisen hermon alueelle on kehitelty erilaisia kirurgisia toimenpiteitä, joista jotkut hevoset ovat hyötäneet, kertoo Harjupatana.

Valtaosassa tapauksista headshakingin varsinainen syy jää selvittämättä. Maailmanlaajuisesti tarkastellen ruunat ja täysiveriset ovat herkimpiä sairastumaan. Suomessa sairastuneita on sen verran vähän, ettei rotu- ja sukupuolikohtaisia kattavia tietoja ole olemassa. Ensimmäiset oireet eivät ilmene yleensä ihan nuorena, vaan vasta noin 7-9 vuoden iässä. Headshaking-syndroomaa esiintyy ympäri maailmaa sekä ratsu- että ravihevosilla. Se, että sitä tuntuu olevan ratsuilla enemmän kuin ravureilla, voi johtua Harjupatanan arvion mukaan siitä, että ravureiden ura on usein jo ohi siinä iässä, kun oireet yleensä ilmaantuisivat.

– Ravureissakin on päänheiluttajia, mutta usein vika löytyy esimerkiksi suusta.

– Mikäli hevosen epäillään sairastavan headshaking-oi-

reyhtymää, suljetaan tutkimuksiin eri aiheuttajia pois, sekä kokeillaan erilaisia hoito- ja lääkitysmenetelmiä yksitellen. Tällöin voidaan luotettavammin arvioida hoitojen tehoa, kertoo Sanna Harjupatana. Tutkimukset eivät mene joka hevosella saman kaavan mukaan, vaan paljon riippuu siitä, onko hevoselle aiemmin tehty diagnostiikkaa tai hoitokokeiluja ja missä laajuudessa omistaja on halukas hevosta tutkimaan, hän lisää.

– Yleensä aloitan sulkemalla pois sairauksia ja ongelmia, jotka voivat aiheuttaa oireita. Kaikki alkaa hyvällä yleistutkimuksella, joskus asiakkaalla on mukana myös videoita siltä varalta, jos hevonen ei tutkimuspäivänä oireilisikaan. Videoista on apua myös myöhemmin, arvioitaessa vastetta lääkityksiin ja hoitoihin. Oireiden ilmenemismuodosta riippuen hevosta juoksutetaan tai kokeillaan ratsastajan kanssa. Laboratoriotutkimuksista kyseeseen tulevat yleensä pieni verenkuva, fibrinogeenin ja seerumin veriarvojen tutkiminen. Ylemmät hengitystiet sekä ilmapussit tähytetään. Tutkitaan suu, tarkastetaan korvat ja silmät. Röntgenkuvia voidaan ottaa hammasjuurista, päästä ja kaularangasta. Näillä pyritään sulkemaan pois muita mahdollisia pään alueen kivunaiheuttajia. Ellei muuta vikaa löydy, siirrytään yleensä hoitokokeiluihin, esimerkiksi huppujen ja turpasuojien käyttöön sekä lääkityskokeiluihin, Harjupatana selventää hoidon kulkua. Hoitokokeiluissa voidaan esimerkiksi ratsastaa maneesissa kirkkaan auringonpaisteen sijasta ja tutkia muutenkin eri olosuhteiden vaikutusta. Joillakin hevosilla auringonvalossa ratsastaminen on mahdollista. Kirkas loppupalven hanki voi myös aiheuttaa ongelmia. Myös päähän osuvat vesipisarot ja lumihitaleet sekä kova tuuli voivat aiheuttaa joillekin ärsytystä.

Vaivaan saattaa olla apua myös lääkityksestä, mistä luonnollisesti on neuvoteltava eläinlääkärin kanssa. Joillekin hevosille on apua inhaloitavista kortisonivalmisteista. Muut sairauden hoitoon käytettävät lääkitykset pääsääntöisesti muokkaavat aivojen signaalientulkintaa. Valitettavasti Suomessa on puutteita joidenkin lääkkeiden saatavuudessa. Lääkkeet auttavat yleensä melko pian, jos ovat auttaakseen. Kausiluontoisesti oireilevilla lääkitys voidaan yleensä katkaista oireettoman kauden ajaksi. Reseptivapaasti on saatavilla jauhemaista hevosille tarkoitettua nenäsumutetta, josta voi joillekin olla apua. Sumute muodostaa sieraimiin ohuen kalvon, joka suojaa limakalvoja ärsykeiltä, kuten pölyltä ja siitepölyltä. Tässä, kuten kaikissa lääkityksissä on toki omat rajoituksensa kilpailevien hevosten kanssa.

– Mikäli Nostrilvet-sumute on auttanut, tutkisin todennäköisesti hengitysteitä vähän pidemmälle, ellei sitä ole tehty aiemmin. Näitä keinoja kannattaa kokeilla, ellei kliinistä syytä sairaudelle löydy, Harjupatana toteaa.

Kuvassa etualalla olevalla hevosella on käytössä turpaverkko. Kuva: Venla Mutikainen

Varustemuutoksista voi olla apua pään viskomiseen

Tapauksissa, joissa turvan alue on herkistynyt, voidaan saada apua käyttämällä turpaverkkoa. Mikäli turpaverkosta on apua, yksi syy siihen voisi olla se, että turvan suojaaminen muuttaisi ilmapirran kulkua sieraimiin. Tätä voi kokeilla yksinkertaisimmillaan laittamalla nailonsukkahousujen housuosa turvan suojaksi ratsastuksen ajaksi. Suojuksen tekemiseen ohje löytyy netistä esimerkiksi Youtube-videon muodossa. Ulkoinen suojaaminen voi auttaa myös niissä tapauksissa, missä pään viskely johtuu hyönteisistä tai UV-säteilystä. Kirkkaassa auringonpaisteessa oireileville hevosille voi olla apua silmiä varjostavasta päähupusta. Mikäli tee se itse -viritelmät eivät houkuttele, markkinoilla on tarkoitukseen valmistettuja turpaverkkoja sekä suojahuppuja. Jotain näistä saa jo Suomestakin, mutta suurempi valikoima löytyy ulkomaisista nettikaupoista. Turpaverkot ovat tiheämpää materiaalia ja muutenkin erilaisia kuin ravureiden ”pullarinverkot”, onhan käyttötarkoituksin aivan erilainen. Turpaverkko ja päähuppu täytyy pitää puhtaana! Verkkojen ja huppujen käyttäminen kilpailuissa ei välttämättä ole sallittua, joten asia tulee tarkastaa kunkin lajin kilpailusäännöistä.

Myös erilaisia kuolaimia, kuolaimettomia suitsia ja niskan painetta vähentävää suitsimallia kannattaa kokeilla. Satulan sopivuuden tarkastaminen tuntuu olevan klassinen ohje lähes kaikkiin ratsuhevosten vaivoihin, mutta päätä viskelevälle hevoselle tämäkin toki kannattaa tehdä. Kaikki hevoset eivät oireile samoista syistä ja oireilu voi vaihdella samallakin hevosella kausittain, olosuhteista riippuen. Tämä tekee diagnoosin tekemisestä vaikeaa.

Pään levottomuus ei välttämättä ole aina headshakingia

Ennen headshaking-diagnoosia on siis suljettava pois muut pään heittelyn aiheuttajat. Pään levottomia liikkeitä kun voivat aiheuttaa niin monet muutkin tekijät, kuten hampaiden ja suun ongelmat, kaularangan alueen ongelmat, ylempien hengitysteiden sairaudet, ontumat, silmien sairaudet, väärät varusteet, hyönteiset, ratsastajan väärä istunta tai se, että hevonen vastustelee ratsastajan kovaa kättä. Myös suoliston hiekkakertymien tai mahahaavan on kerrottu joillakin hevosilla pahentaneen oireita.

Vaivan vakavuudesta ja hevosen käyttötarkoituksesta riippuen headshaking voi aiheuttaa hevosen arvon alenemisen. Vaiva voi olla hankala diagnosoida ostotarkastuksen yhteydessä, varsinkin jos hevonen oireilee vain tietyissä olosuhteissa ja tiettyinä vuodenaikana. Kaikille hevosille ei valitettavasti löydy sopivaa hoitomenetelmää, jolloin rajusti oireilevan hevosen lopettaminen saattaa olla eläinsuojellullisista syistä ainoa vaihtoehto.

Minna Svartsjö

Kuva: Teija Mäkinen

